

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**ILMASTONMUUTOKSEN TURVALLISUUSVAIKUTUKSET EUROOPAN
UNIONION JA YHDYSVALTOJEN NÄKÖKULMASTA**

Tutkielma

Kapteeni
Arto Ylä-Kotola

Esiupseerikurssi 61
Maasotalinja

Toukokuu 2009

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja
Esiupseerikurssi 61	Maasotalinja
Tekijä	
Kapteeni Arto Ylä-Kotola	
Tutkielman nimi	
Ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutukset Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen näkökulmasta	
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka
Strategia	Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika: toukokuu 2009	Tekstisivuja 25 Liitesivuja -
TIIVISTELMÄ	
<p>Ilmastonmuutos on yhteinen, ajankohtainen ongelmamme. Kiistattomasti ilmastonmuutokseksi kutsuttu ilmaston lämpiäminen tulee aiheuttamaan turvattomuutta sekä uhkia turvallisuudelle eri puolilla maailmaa yksilöille, valtioille ja muille toimijoille. Suhtautumisen ilmastonmuutokseen ”pitäisi kuitenkin olla toisenlainen kuin ydinaseisiin” – ilmastonmuutoksella ei saa pelotella.</p> <p>Ilmastonmuutos on tietyllä tapaa ajatellen vain luonnossa esiintyvä ilmiö, vakavasti otettava ja huolestuttava, mutta kuitenkin vain ilmiö. Nykyajan tiedonvälityksen ja tietämyksen aikana se on kuitenkin saanut jo nyt aivan eri mittasuhteet kuin esimerkiksi saman aihepiiriin lukeutuvat vuosikymmenten takaiset happosateet tai otsonikato – tämän päivän ilmastonmuutoksella pelotellaan ihmisiä. Johtaako tämä alkanut prosessi ilmastonmuutoksen sotilaallistamiseen? Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää vertailemalla kahta ilmastostrategiaa, miksi ilmastonmuutos on nostettu kansainvälisen yhteisön terminologiassa turvallisuuskategoriaan.</p> <p>Tutkielma on kirjallisuustutkimus. Tutkielmaan on valittu vertailtaviksi kansainvälisen yhteisön länsimaisten suurten toimijoiden edustajien laatimat ilmastostrategiat, joista toinen edustaa realistista (USA) ja toinen konstruktivistista tai liberalistista näkökulmaa (EU).</p> <p>Vertailtavat ilmastostrategiat ovat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eurooppa-neuvoston pyytämä selvitys EU:n pääsihteeriltä ja Euroopan komissiolta ilmastonmuutoksen vaikutuksista kansainväliseen turvallisuuteen <p style="text-align: center;"><i>Climate Change and International Security, Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council (14. March 2008</i></p>	

2. Tutkimuslaitos CNA:n koolle kutsuma yhdentoista Yhdysvaltalaisen puolustusasiantuntijan ja evp-kenraalin tai -amiraalin muodostaman Military Advisory Boardin laatima ilmastostrategia. Raportin julkaisi tutkimuslaitos CNA.

National Security and the Threat of Climate Change, a Report from Military Advisory Board, Center for Naval Analysis (CNA) Corporation 2007.

Tutkielma osoittaa, että vertailtujen ilmastostrategioiden esiintulossa on eroja, jotka eivät ole pelkästään selitettävissä laatijakuntansa perusteella. Tutkielma päätelee, että Atlantin itä- ja länsilaidalla ilmaston lämpiämiseen turvallisuustekijänä suhtaudutaan eri tavoin. Tutkielmas-
sa on löytynyt laatijakunnan mukaan selitettävissä olevia eroja keinovalikoimassa ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutusten torjumiseksi. Näiden lisäksi löytyy myös muita, laatijakunnan mukaan selittämättömiä eroja.

Tutkielman johtopäätöksiä voidaan pitää yksilön ja yhteisön kulttuuritaustan vaikuttavan suhtautumiseen ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksiin. Ilmastonmuutoksella pelotte-
luun on laatijakuntakohtaisesti ja ympäröivien yhteiskuntien olemuksen kautta ainakin kaksi, Atlantin eri puolilta löytyvää, syytä. Toinen, joka painottaa ilmastonmuutoksen mahdollista käyttöä oman vaikutusvallan kasvattamiseen ja toinen, joka hakee kollektiivista turvallisuutta ja yhteisvastuuta ilmastonmuutoksen aiheuttaman uhkan kautta.

AVAINSANAT

Ilmastonmuutokset, ilmastopolitiikka, konstruktivismi, turvallisuus, turvallistaminen.

ILMASTONMUUTOKSEN TURVALLISUUSVAIKUTUKSET EUROOPAN UNIONIN JA YHDYSVALTOJEN NÄKÖKULMASTA

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
1.1	TUTKIELMAN TEORIAPOHJA	4
1.2	TUTKIMUSONGELMAT JA -METODI	5
1.3	LÄHTEET JA LÄHDEKRITIIKKI.....	6
1.4	TUTKIMUKSEN ETENEMINEN JA KÄSITTEET	7
2	MILLAISIA TURVALLISUUSUHKIA ILMASTONMUUTOS AIHEUTTAA ILMASTOSTRATEGIOIDEN MUKAAN?	10
2.1	TURVALLISUUSKÄSITTEEN MUUTOS.....	11
2.2	SOSIAALIDEMOKRAATTISUUS VAI MARKKINALIBERALISMI?	12
3	HOBBESILAINEN, LOCKELAINEN VAI KANTILAINEN ANARKIA?.....	14
3.1	KANSAINVÄLISEN ANARKIAN LUONNEHDINTA	15
3.2	ILMASTOSTRATEGIOIDEN ANARKINEN LUONNE	16
4	ILMASTONMUUTOS JA MAAILMANJOHTAJUUS	18
4.1	KUMPI JOHTAA, EU VAI USA?	19
5	JOHTOPÄÄTÖKSET SEKÄ ESITYKSIÄ JATKOTUTKIMUKSESTA.....	22

LÄHTEET

ILMASTONMUUTOKSEN TURVALLISUUSVAIKUTUKSET EUROOPAN UNIONIN JA YHDYSVALTOJEN NÄKÖKULMASTA

1 JOHDANTO

Maailmanlaajuisella lämpötilojen nousulla on monia vaikutuksia. Merenpinnan nousu, kasvilajien viljelysrajojen muuttuminen, jäätikköjen peräytyminen, eläinlajien sukupuutot sekä sademäärien muutokset ovat esimerkkejä näistä vaikutuksista. Lisäksi äärimmäisten sääilmiöiden yleisyyden ja voimakkuuden arvioidaan kasvavan. Ilmaston lämpenemisestä käynnissä oleva julkinen keskustelu käsittelee usein ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja sopeutumiseen liittyviä toimenpiteitä ja kustannuksia. Julkinen keskustelu tuo usein myös julki mahdolliset ilmaston lämpiämisen aiheuttamia muutoksia yksilön ja yhteisön turvallisuudelle.

Ilmaston lämpenemiseen liittyy monimutkaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä. Poliittisten päättäjien on esimerkiksi ratkaistava millaisia riskejä ollaan valmiita ottamaan, kuinka paljon ja millä aikataululla päästöjä vähennetään, mitä ohjaukeinoja ja teknologioita käytetään sekä mikä on muutoksen torjumisen tai siihen sopeutumisen suhde. Lisäksi on mietittävä kuinka ja missä näistä asioista päätetään. Nämä ja useat muut kysymykset muodostavat laajasti määriteltynä ilmastopolitiikan eli ilmastonmuutosta koskevan päätöksenteon. Hieman suppeammin määriteltynä ilmastopolitiikaksi voidaan myös kutsua jotain tiettyä toimenpidekokonaisuutta tai määriteltyä poliittista prosessia. Esimerkiksi Suomen ilmastopolitiikka koostuu tietyistä tavoitteista ja niihin tähtäävistä toimenpiteistä. Kansainvälistä ilmastopolitiikkaa tehdään nykyään pääasiassa YK:n ilmastopimuksen pohjalta, joten ilmastopolitiikka on tiettyjen sääntö-

jen ohjaama prosessi. Suurin osa maailman valtioista on ratifioinut osana YK-prosessia Kioton pöytäkirjan¹, jonka tavoitteena on kasvihuonepäästöjen rajoittaminen.

Ilmaston lämpenemisestä aiheutuvien suorien ja havaittavien muutosten lisäksi ilmiöstä aiheutuu välillisesti turvattomuutta, kurjuutta, nälänhätää sekä eriasteisia kriisejä maailmassa. Nämä välilliset vaikutukset eivät ole hallittavissa ilmastopoliittisin keinoin. Ilmaston lämpiäminen ilmiönä - kuinka tärkeänä sitä pidämme - on tässä tutkimuksessa toisarvoinen.

Termiä ”ilmastonmuutos” ja sen aiheuttamia vaikutuksia turvallisuuteen käytetään poliittisena argumenttina etsittäessä mahdollisesti lisää painoarvoa edustamalleen toimijalle, etsittäessä yhteistä ”vihollista” nykyajan maailmasta tai vaikkapa halutessa kääntää huomio pois muista yhteiskunnan tärkeistä asioista. Tällä tarkoitan ilmastomuutoksen olevan sellaisen keskustelun kohteena, jota on totuttu käyttämään paljon akuutimpien turvallisuuskysymysten yhteydessä. Nykymaailman laajentuva turvallisuuskäsitys ja ihmisten turvallisuudenkaipuu mahdollistavat uusien asioiden nostamisen turvallisuuskategoriaan. Mika Kerttunen toteaa Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksen julkaisussa *Uudet uhkat*: ”On kuitenkin nähtävissä, että eri hallinnonalat pyrkivät turvaamaan tai parantamaan asemaansa turvallisuuspuheillaan”². Tähän samaan huomioon viittaavat omissa tutkimuksissaan ainakin Michael Mayer sekä Barry Buzan, Ole Waever ja Jaap de Wilde³.

Mayer:

This creates a motivation to expand the scope of what may be considered a legitimate focus of security policy, in order to take advantage of the privileged position enjoyed by security policy.

Buzan, Waever, de Wilde:

In security discourse, an issue is dramatized.... thus, by labelling it as security, an agent claims a need for and a right to treat it by extraordinary means.

Miksi ilmastomuutoksesta tehdään vaarallinen? Etsitäänkö kansainvälisten toimijoiden keskuudessa syitä ilmastomuutoksen turvallistamiseen⁴, jotta termille saavutetaan taso, jonka kautta esimerkiksi vaikutusvallan kasvattaminen alueellisesti voidaan toteuttaa? Selventääk-

¹ http://fi.wikipedia.org/wiki/Kioton_p%C3%B6yt%C3%A4kirja: YK:n ilmaston lämpenemistä käsittelevän sopimuksen (UNFCCC) lisäpöytäkirja

² Strategian laitos, Kerttunen Mika ym, Julkaisusarja 2 No 37 Uudet uhkat, s 5

³ Michael Mayer: *Forecasting Crisis - Climate Change and US Security 2007*, s 9 sekä Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde: *Security, a New Framework for Analysis 1998*, s 26

⁴ Turvallistamisen prosessista tarkemmin alaluvussa 1.4

seni ilmastonmuutoksen turvallistamista vertaisin ilmastonmuutosta terrorismi – termin saamaan asemaan kansainvälisessä retoriikassa. Kaikki terrorismiin viittaava on kauhistuttavaa ja sen estämiseksi onnistuu miltei minkä tahansa resurssin saaminen tai toiminnon perustelu. Nyt etsitään seuraajaa terrorismi-käsitteelle. Seuraava lainaus on Yhdysvaltojen kansallisesta turvallisuusstrategiasta (USA NSS⁵). Lainauksessa nähdään turvallistamispuheen kohdistuminen ääri-islamilaiseen terrorismiin.

Yet a new totalitarian ideology now threatens, an ideology grounded not in secular philosophy but in the perversion of a proud religion. Its content may be different from the ideologies of the last century, but its means are similar: intolerance, murder, terror, enslavement, and repression...⁶

Ollaanko siis ilmastonmuutoksesta tekemässä terrorismin kaltaista termiä, jolla kansainvälisen järjestelmän tärkeät toimijat etsivät keinoja oman vaikutusvaltansa oikeutettuun kasvattamiseen alueellisesti tai ajallisesti?

Tässä tutkielmassa verrataan kahta ilmastostrategiaa. Valinnan perusteina oli pohdinta, mitkä ilmiöt kansainvälisessä toimintaympäristössä ovat nykyään nousseet tai nousemassa esiin. Nykyisen, yksinapaisen maailman johtava valtio on USA. USA:n sotilaallinen ja taloudellinen kapasiteetti ovat määräävässä asemassa kansainvälisessä toimintaympäristössä. EU ei sotilaallisen kapasiteetin puuttuessa kilpailemaan USA:n johtavasta asemasta maailmassa. Tietyissä asioissa, tässä tutkielmassa ilmastonmuutokseen liittyvissä, EU pyrkii haastamaan USA:n johtavan aseman. EU jäsenyyden kautta myös Suomi kytkeytyy tutkielman kohteena olevaan kysymykseen ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksista. Tutkittavien strategioiden valinnassa tärkeää oli myös ilmastokysymysten nouseminen turvallistamisen prosessiin. Vertailtavaksi valittiin siis kaksi strategiaa, joiden kautta tämä turvallistaminen on havaittavissa.

Ensimmäinen tutkielmaan valittu ilmastostrategia on yhdentoista Yhdysvaltalaisen puolustusasiantuntijan ja evp-kenraalin / amiraalin muodostaman Military Advisory Boardin laatima ilmastostrategia. Komitean kokoon kutsujana ja tutkimuksen julkaisijana toimi tutkimuslaitos CNA (Center for Naval Analysis)

National Security and the Threat of Climate Change, a Report from Military Advisory Board, Center for Naval Analysis (CNA) Corporation 2007.

---

⁵ The National Security Strategy of the United States of America (US NSS), <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/nss2006.pdf>

⁶ US NSS s 1

Toinen tutkielmassa vertailtavista ilmastostrategioista on Eurooppa-neuvoston pyytämä selvitys EU:n korkealta edustajalta ja Euroopan komissiolta ilmastonmuutoksen vaikutuksista kansainväliseen turvallisuuteen

Climate Change and International Security, Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council (14. March 2008 S113/08)

1.1 Tutkielman teoriapohja

Tutkimuksen teoreettinen katsantokanta on konstruktivismi. Se on lähelle liberaalia koulukuntaa sijoittuva näkökulma, joka korostaa kansainvälisen järjestelmän rakenteita ja normeja valtiollista käyttäytymistä muovaavina ja selittävinä tekijöinä. Vallitsevat normit ja säännöt muovaavat silloin myös valtioiden identiteettiä. Valtioiden käyttäytymiseen vaikuttavia normatiivisia rakenteita ovat kansainvälinen oikeus, regimit sekä kulttuuri ja moraali.⁷ Konstruktivistinen lähestymistapa näkee valtion ja kansainvälisen järjestelmän sosiaalisina rakenteina, joissa tapahtuu jatkuvaa muutosta. Valtion roolia kansainvälisen järjestelmän toimijana ei hylätä, mutta näkökulman mukaan keskustelussa ja tutkimuksessa pitäisi kiinnittää enemmän huomiota maailmanpoliittisten toimijoiden sosiaaliselle rakentumiselle.⁸

Konstruktivistisesta näkökulmasta tarkastellen tiedolla on sosiaalinen luonne. Tieto ilmastonmuutoksen, tai vaikkapa terrorismin tai lintuinfluenssan, vaarallisuudesta on luonteeltaan sosiaalista. Ilmastonmuutoksen ei tarvitse muodostaa turvallisuusuhkaa, vaan asia on nostettu turvallisuusuhka-kategoriaan eri toimijoiden intressistä⁹. Tieteenfilosofisesti, pohdittaessa tämän tutkielman pohjana olevaa tietoa, yhtenä näkökulmana on sosiaalinen konstruktivismi, joka on eräs totuusrelativismin¹⁰ muoto. Tuolloin totuus rakennetaan sosiaalisten prosessien myötä ja edustaa valtataistelua sosiaalisessa yhteisössä - totuus on aina valtakamppailun alainen seikka. Totuus vaihtelee eri aikoina eri valtasuhteiden vallitessa, mutta mitään arviointiperustetta näiden eri käsitysten vertailemiseen ei ole.¹¹

Konstruktivistinen lähestymistapa poikkeaa uusrealistisesta lähestymistavasta siksi, että kansainvälisen järjestelmän muutoksia tarkastellaan muutosprosessina. Tutkimuksen kohteena on itse prosessi eikä se, minne muutos johtaa tai on johtanut. Konstruktivistinen lähestymistapa

⁷ Pekka Visuri: Maailmanpolitiikan muutos ja Suomi, s 13

⁸ Kerttunen ym s 18–19

⁹ Raitasalo Jyri (2008): From Military Invasion to Climate Change – Redefining security threats and providing new possibilities for the use of armed force on the globalising world., s 2 ja 5–8 sekä Johannes Stripple: Climate Change after the International 2005, s 50. Ks. myös Kerttunen ym, s 135 uhkan suhteellisuudesta

¹⁰ <http://fi.wikipedia.org/wiki/Totuus>: ...totuusrelativismiksi käsitetään ne näkemykset, joiden mukaan jokin väite on tosi, jos se on tosi sen esittäjän edustamasta näkökulmasta.

¹¹ <http://fi.wikipedia.org/wiki/Totuus>

ei sovi katsantokannaksi kaikkiin kansainvälisen järjestelmän haasteisiin, mutta ilmastonmuutuskysymyksen käsittelyyn se sopii.¹²

1.2 Tutkimusongelmat ja -metodi

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää miten Eurooppalainen ja Yhdysvaltalainen käsitys ilmastonmuutoksen aiheuttamista turvallisuusvaikutuksista eroavat toistaan. Tutkimus toteutetaan vertailemalla mainittuja ilmastostrategioita.

Konstruktivistisen näkökulman myötä voisi siis olettaa, että mikäli kansainvälisessä ympäristöyhteistyössä on muotoutunut osallistujien, tässä tutkielmassa USA:n ja EU:n, kesken yhteinen, arvo- tai sopimusperustainen odotus valtion tai valtioiden käytöksestä, osallistuja jatkaa toimintaansa tämän odotuksen mukaisesti myös kansallisesti. Nämä odotukset määrittävät toimijoiden identiteettiä ja valintoja, mutta ne määrittelevät myös valtioiden toiminnan tavoitteita ja käyttäytymistä. Toimijoiden arviot käyttäytymisen sopivuudesta perustuvat pitkälti erilaisiin pitkäaikaisiin sosiaalistumisen prosesseihin. Keskeistä kuitenkin on, että kansainvälisesti sovitut, tuotetut ja jaetut odotukset ja kansalliset toimet tai odotukset eivät välttämättä vastaa toisiaan. Kansainvälisten odotusten valtiolliset tulkinnat riippuvat niiden sopivuudesta kansallisiin odotuksiin ja valtarakenteisiin.¹³ Tästä ristiriidasta voi syntyä varsin epätoivottuja tilanteita. Käytännön yhteistyössä myös muidenkin toimijoiden kuin hallinnon edustajien näkemyksillä, normikäsitteillä ja vaikutusmahdollisuuksilla on merkitystä.

Tutkielman pääkysymys on:

”Millä tavoin EU:n ja USA:n suhtautuminen ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksiin poikkeaa vertailtavien ilmastostrategioiden perusteella?”

Tällöin tutkielman alaongelmina ovat seuraavat kysymykset:

Mitkä ovat mahdolliset syyt suhtautumiseroissa ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksiin?

Miten ilmastonmuutoksen turvallistaminen näkyy ilmastostrategioissa?

Tutkimusmetodina on vertaileva tutkimus. Tutkimuksen kohteeksi valitut ilmastostrategiat ovat laadittu sellaisten toimijoiden käyttöön tai pyynnöistä, joiden arvoperusta ja tavoitteet näyttävät samankaltaisilta. Laatijakuntansa perusteella strategiat kuitenkin voisivat edustaa

¹² John R. Schmidt: Why Europe Leads on Climate Change, s 94 (Survival, August – September 2008)

¹³ Ks esimerkiksi Stripple, s 50–52 ja Visuri s 13

kahta poikkeavaa suhtautumista ilmastonmuutokseen ja sen aiheuttamiin turvallisuusuhkiin. Vertailu eli komparatiivinen metodi soveltuu tällaiseen aineistotutkimukseen jonka tavoitteena on yksittäisiä ilmastostrategioiden eroja yleisemmin selittää suhtautumisen syyt sekä taustalla vaikuttavat asiat. Tarkoituksena ei ole tehdä kahta erillistä tutkimusta vaan vertailu. Vertailuvan tutkimuksen tyyleistä tutkimus edustaa toteavaa vertailua, joka pyrkii kuvaamaan ja ehkä myös selittämään tapauksissa havaittavat muuttumattomuudet mutta myös eroavaisuudet.

1.3 Lähteet ja lähdekritiikki

Tutkielman teoreettisen katsantokannan, konstruktivismiin, perustana ovat Alexander Wendtin artikkeli *Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics* sekä Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksen julkaisu *Uudet uhkat*. Teoriapohjan muodostamista tukivat Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksen luennot sekä materiaali esipuseerikurssille syksyllä 2008. Ilmastonmuutoksen sosiaalisesta tulkinnasta konstruktivistisesta näkökulmasta kirjoittavat joukko tutkijoita Mary E. Pettengerin toimittamassa teoksessa *The Social Construction of Climate Change (2007)*. Johannes Stripple (*Climate Change after the International 2005*) ja Jyri Raitasalo (alustus *From Military Invasion to Climate Change 2008*) esittävät tutkielman kirjoittamisen kannalta oleellisia asian tai käsitteen turvallistamiseen liittyviä näkökulmia.

Tutkielmaan valitut ilmastostrategiat ovat nopeasti tarkasteltuina samankaltaisia. Rakenteeltaan ne etenevät johdannon kautta ilmastonmuutoksen aiheuttamiin alueellisiin vaikutuksiin ja loppuosan muodostavat suositukset toiminnasta. Koska tutkielman tulokset pohjautuvat näihin kahteen raporttiin, tulee niihin suhtautua kriittisesti, ymmärtäen myös lähtökohtaiset erot laatijakunnan ja tavoitteiden suhteen.

Yhdysvaltaisten puolustusasiantuntijoiden laatimaa ilmastostrategiaa ”*National Security and the Threat of Climate Change, a Report from Military Advisory Board*” pidetään esimerkiksi Kurt M Campbellin toimittamassa teoksessa *Climatic Cataclysm, the Foreign Policy and National Security Implications of Climate Change* ensimmäisenä laatuaan Yhdysvalloissa. Campbellin mukaa se herätti suurta huomiota USA:n turvallisuusvaikuttajien keskuudessa. Tähän olisi ollut syynä laatijakunnan nauttima arvostus turvallisuuden hallinnonalan johtajien keskuudessa sekä uudenlainen suhtautuminen ilmastonmuutokseen¹⁴. Tällä uudella suhtautumisella Campbell tarkoittaa ilmastostrategian tunnustavan ilmaston lämpenemisen ja suosittavan toimenpiteitä jopa ennen täyttä varmuutta ilmastonmuutoksen aiheuttamista tur-

vallisuusuhkista. Tunnustaen laatijakunnan asiantuntijuuden turvallisuusasioissa, tulee lähdekritiikki kohdistaa tämän ilmastostrategian osalta laatijoina toimineiden henkilöiden taustaan. On ilmeistä, että maan turvallisuudesta vastanneet henkilöt korostavat ilmastonmuutoksen turvallisuuteen kohdistuvia vaikutuksia¹⁵ sekä ylläpitävät oman hallinnonalan roolia ilmiön vaikutusten sopeutumisen ja hillitsemisen keinovalikoimassa.

Eurooppa-neuvoston pyytämää selvitystä EU:n korkealta edustajalta ja Euroopan komissiolta *Climate Change and International Security, Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council* voidaan kritisoida sen tavoiteasettelun kautta. Huolimatta ilmaston lämpenemisen hillitsemiseksi päätetyistä Kioton pöytäkirjan¹⁶ tavoitteet ylittävistä toimista, EU haluaa myös muiden tärkeiden kansainvälisten toimijoiden osallistuvan aloittamiinsa talkoisiin. Tämän tavoitteen tueksi kannattaa julkaista raportti tai strategia, jossa kuvataan pahimmat seuraukset, mikäli muut toimijat eivät lähde mukaan EU:n ajamaan junaan. Toinen EU:n ilmastostrategian tavoite, tosin kirjoittamaton, on John R. Schmidin artikkelissaan kuvailema EU:n valitsema omaperäinen suhtautuminen kansainvälisiin asioihin riskin vakiinnuttamiseksi¹⁷. Ilmastonmuutoksen sisällyttäminen vakiintuneiden riskien ”luetteloon” edellyttää strategiaa, joka riittävän selkeästi antaa kuvan ilmastonmuutoksen aiheuttamista turvallisuusuhkista, varmoista sekä mahdollisista. Tämän kuvan myötä on mahdollista nostaa ilmastonmuutos instituutiotason (EU) riskiksi, jolloin se kehittyy koko yhteisön huoleksi.

Turvallisuuskäsitteen laajentumista käsittelevät esimerkiksi Buzan, Weaver ja de Wilde teoksessaan *Security – A New Framework For Analysis* (1998) sekä Michael Mayer tutkimuksessaan *Forecasting Crises, Climate Change and US Security* (2007). Eurooppalaista suhtautumista ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksiin kuvailee myös jo mainittu Schmidt artikkelissaan. Yhdysvaltalaisesta näkökulmasta ilmastonmuutosta ja sen turvallisuusvaikutuksia tarkastellaan jo mainitussa Michael Mayerin tutkimuksessa, jossa pohditaan esimerkiksi USA:n suhtautumista strategiaan energiavarantoihin.

1.4 Tutkimuksen eteneminen ja käsitteet

Mikä on tällaisten, tässä tutkielmassa vertailtavien, ilmastostrategioiden tai -selontekojen tarkoituksena? Ilmaston lämpiämistä tulee käsitellä globaalina ongelmana. Tällöin yksittäinen

---

¹⁴ Kurt M. Campbell(editor): *Climatic Cataclysm* 2008, s 16–17

¹⁵ Kerttunen ym, s 5 sekä Buzan ym, s 26

¹⁶ http://fi.wikipedia.org/wiki/Kioton_p%C3%B6yt%C3%A4kirja: YK:n ilmaston lämpenemistä käsittelevän sopimuksen (UNFCCC) lisäpöytäkirja

¹⁷ Schmidt, s 85–93

toimija, valtio tai valtiosopimukseen perustuva liitto ei yksin pysty vaikuttamaan ongelman syihin eikä pysty sitä ratkaisemaan. Ilman kansainvälistä politiikkaa, neuvotteluja ja niitä ohjaavia suosituksia ja strategioita saatettaisiin olla tilanteessa, jossa jokaisen valtion kannattaisi jättää ongelmat muiden vastuulle, koska globaalien ongelmien ratkaiseminen on omilla resursseilla mahdotonta. Tutkielmassa vertailtavien ilmastostrategioiden tarkoituksena on näin osaltaan vaikuttaa valtioiden päätöksentekoon ja samalla muuttaa valtioiden käyttäytymistä halutun tavoitteen saavuttamiseksi.

Tutkielman johdantoluvun tarkoituksena on määrittää tutkielman tavoite sekä selvittää tutkimuksen tärkeimmät käsitteet ja teoriatausta. Tutkielman kolme päälukua lähestyvät vertailtavia ilmastostrategioita eri teemojen kautta. Ensimmäisessä pääluvussa käsitellään turvallisuuskäsitteen laajentumista ja yritetään löytää eroja suhtautumisessa ilmastonmuutoksen aiheuttamiin turvallisuusuhkiin sekä syitä näihin eroihin. Toinen pääluku vertaa käsiteltäviä ilmastostrategioita suhteessa kansainvälisessä järjestelmässä vallitsevaan anarkiaan. Kolmas pääluku käsittelee ilmastostrategioiden merkitystä maailmanjohtajan roolia jaettaessa sekä suhteessa ilmastonmuutoksen käsitteelle kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. Viimeisenä ovat johdantopäätökset.

Ilmastonmuutos on merkittävä pitkän aikavälin muutos globaalissa tai paikallisessa ilmastossa. Muutokset voivat tapahtua esimerkiksi sadannoissa, lämpötiloissa ja tuulikuvioissa. Tarkasteltava aikaväli voi vaihdella kymmenistä vuosista miljooniin vuosiin. Ilmastonmuutos voi aiheutua tapahtumista, jotka liittyvät muun muassa merien lämpömekanismeihin, maapallon rataa, mannerlaattojen liikkeisiin, Auringon aktiivisuuteen, vulkaaniseen toimintaan tai asteroiditörmäyksiin. Termillä ilmastonmuutos tarkoitetaan tässä tutkielmassa viime aikoina ilmeiseksi käynnystä, ihmisen toiminnasta johtuvaa, maailmanlaajuista ilmaston lämpenemistä.¹⁸

Tähän tutkielmaan liittyvä toinen keskeinen termi on turvallisuus. Turvallisuuden käsitteeseen liittyy kysymys siitä, mitä tarkoittaa turvassa oleminen tai turvattu. Johannes Stripple katsoo tutkimuksessaan *Climate Change after the International* turvallisuuden olevan paitsi vapautta vaarassa olemisesta, asiaksi, jonka puuttumisesta meillä on oikeus saada korvausta. Etenkin ilmastokysymyksessä turvallisuus näyttäisi olevan ”ostettavissa” ja sitä kautta turvallisuus olisi muuttumassa kansainvälisen järjestelmän kauppatavaraksi.¹⁹ Stripplen mukaan turvallisuus ei ole pysyvä, tosiasioiden mukainen tila vaan muuttuva prosessi. Turvallisuus on kuitenkin negatiivinen määre ja se tarkoittaa vaaran poissaoloa. Turvallisuudessa on Stripplen mukaan kysymys myös ajasta – siitä, että tuodaan mahdollinen tulevaisuuden tila nykyisyyden näköpiii-

¹⁸ <http://fi.wikipedia.org/wiki/Ilmastonmuutos>

¹⁹ Stripple, s 53

riin.. Ei ole olemassa yhtä pysyvää, ajatonta, keskeistä määritelmää turvallisuudelle.²⁰ Kansainvälisessä tarkoituksessaan turvallisuus organisoii maailman kiireellisyyden ja todennäköisyyden sekä tärkeysjärjestyksen eli kokonaisvaikutuksen mukaisesti yhdestä tai useammasta osasta muodostuvaksi, yhteen kuuluvaksi itsenäiseksi kokonaisuudeksi. Turvallisuus esiintyy siis ilmiönä kaikkialla, missä esiintyy jonkinlaista vaaraa. Keskeistä on miksi tietty asia nousee tai halutaan nostaa toista turvattommaksi.

Turvallistaminen on tässä tutkielmassa prosessi, jonka kautta ongelma tai kysymys nostetaan turvallisuuskysymykseksi. Johannes Stripple määrittää kansainvälisen turvallisuuden tilaksi, jossa olemme vapaita vaarasta²¹. Turvallisuudella on kolikon kaksi puolta – nostamalla jonkun asian turvaamisen arvoiseksi, aiheutamme samalla turvattomuutta. Jos tämä tai tuo asia ei olekaan kunnossa, elämme turvattomasti²². Tässä tutkielmassa keskeisessä asemassa on turvallistamisen prosessi, jonka kautta asia, ongelma tai kysymys turvallistetaan. Leikkimielisesti turvallistamisen prosessin taustalla olevaa ajattelua voi kuvailla lapsille kerrottujen satujen kautta. Yleisesti nelivuotiaat lapset uskovat, että noita tai peikko on pelottava ja vaarallinen – mutta miksi näin on? Heille kerrotaan ja luetaan satuja, monessa niissä on pelottava peikko tai noita. Nelivuotias saa siis omasta näkökulmastaan luotettavaa tietoa noidan ja peikon vaarallisuudesta ja asia on esillä jatkuvasti – useina iltoina viikossa. Asia on näin politisoitu – tehty julkiseksi. Seuraava askel on peikon turvallistaminen, jota aikuiset helpottavat kertomalla, että jos lapsi ei ole kiltisti, peikko tulee ja nappaa sinut. Lapsi kokee tarvitsevansa turvaa tuota peikkoa vastaan. Näin aihe on nelivuotiaalle ensin politisoitu ja sitten turvallistettu. Aikuisempaan ajatteluun sopii kysymys siitä, kuinka moni meistä osti lintuinfluenssaa vastaan Tamiflu – lääkettä tai lopetti lintulaudan ylläpidon alkuvuonna 2006. Tuolloin keskustelu linnuissa esiintyvän ihmiselle vaarallisen virustyyppin, H5N1:n, mahdollisesti aiheuttamasta influenssaepidemiasta kävi vilkkaimmillaan. H5N1-lintuinfluenssaa ei ole tavattu Suomesta²³. Jo pelkkä epidemian mahdollisuus johti kuitenkin nopeasti lintuinfluenssan turvallistamiseen ja moni huomasi muutoksia käytännön elämässään. Kahviloiden ja ravintoloiden terasseja suljettiin tai niiden käyttöä rajoitettiin sekä niitä katettiin. Apteekkien tietyt lääkkeet ostettiin loppuun, alkoi väärennettyjen influenssalääkkeiden kaupanteko internetissä ja matkoja Kaukoitään peruttiin.

Turvallistamisen prosessin tunnistamisen jälkeen on mietittävä, mitä tapahtuu turvallistamisen jälkeen? Onko politisoimisen ja turvallistamisen jälkeen kenties vuorossa aiheen tai asian soti-

²⁰ Stripple, s 50–51

²¹ Stripple, s 143

²² Stripple, s 143

²³ http://www.ktl.fi/portal/suomi/tietoa_terveydesta/terveys_ja_sairaudet/infektiaudit/lintuinfluenssa/

laallistaminen. Tästä prosessista kertovat esimerkiksi Buzan ym, Raitasalo, Stripple ja Wendt. Onko tulevaisuudessa mahdollista, että tämän päivän hiilivoimalat ovat huomisen ”Irakin joukkotuhoukseita”, joita vastaan saa iskeä sotilaallisella voimalla ilmastonmuutoksen sotilaallistamisen jälkeen?

2 MILLAISIA TURVALLISUUSUHKIA ILMASTONMUUTOS AIHEUTTAA ILMASTOSTRATEGIOIDEN MUKAAN?

Ensimmäisessä pääluvussa pohditaan kahden tarkasteltavan ilmastostrategian suhtautumista ilmastonmuutoksen aiheuttamiin turvallisuusuhkiin. Luvun aluksi tarkastellaan turvallisuuskäsitteen laajentumista ja muuttumista. Luvun näkökulmana lukijalle on vaatimus kuljettaa mukanaan kysymystä siitä, muodostaako ilmastonmuutos turvallisuusuhkan esimerkiksi Suomen, tai laajemmin EU:n tai USA:n kaltaiselle kehittyneelle, vakaalle ja vauraalle yhteiskunnalle?

Molempien vertailtavien ilmastostrategioiden laatijat näkevät ilmastonmuutoksen uhkien moninkertaistajana²⁴. Ilmaston lämpiämisen vaikutukset tuntuvat eniten sellaisilla alueilla, jotka ovat jo valmiiksi epävakaita, konfliktialttiita ja köyhiä. Molemmilla ilmastostrategian kautta tähän tutkielmaan mukaan otetuilla toimijoilla, USA:lla ja EU:lla on vaikutusvaltaa ja keinoja käytettävissään tällaisten alueiden tukemiseksi.

Vertailtavien strategioiden mukaan sekä EU ja USA näkevät ilmastonmuutoksen hillitsemisen olevan osa ennaltaehkäisevää turvallisuuspolitiikkaa²⁵. Molemmat selvitykset myöntävät, että ilmastonmuutoksen aiheuttamat turvallisuus- ja muut vaikutukset tulisi ratkaista alueellisesti eikä antaa etenkin turvallisuuteen vaikuttavien seikkojen eskaloitua. Selvitykset korostivat, että ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutukset voivat olla hyvin suuria. Molemmat luetteloiivat maapallon suuralueittain ja antavat alueittain kuvan tulevaisuuden ilmastonmuutoksen vaikutuksista. Molemmat asiakirjat korostavat toistensa lisäksi Kiinan ja Intian merkitystä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. EU:n kannalta erityisen merkityksen saa myös Venäjä, kuten seuraavassa lainauksessa todetaan²⁶.

USA:n ja EU:n suhtautumisessa näihin mainittuihin muihin toimijoihin on eroja. EU on jo sitoutunut yksipuolisiin päästoleikkauksiin, mutta USA taas pitää itsepintaisesti kiinni päästöra-

²⁴ EU:n ilmastostrategia s 2 ja USA ilmastostrategia s 44

²⁵ EU:n ilmastostrategia s 1 ja USA ilmastostrategia s 46

²⁶ EU:n ilmastostrategia s 9

joituksista myös kehittyville maille.²⁷ Lisäksi USA on viime päiviin asti ollut erittäin haluton maksaa yksipuolisesti taloudellisia kustannusvaikutuksia koko ilmastomuutosasiassa.

2.1 Turvallisuuskäsitteen muutos

Viimeisten vuosikymmenien aikana turvallisuuden käsite on kokenut muutoksen, joka ei ollut nähtävissä aiemmin. Tämä muutos on aiheuttanut turvallisuuskäsitteen uudelleen arvioinnin – sitä on laajennettu. Kansainvälisessä politiikassa turvallisuutta on käsitteenä pitkään tulkittu hyvin kapeasti. Se on ollut valtiokeskeistä, alueellista turvallisuutta ulkopuolista vihollista vastaan. Ulkopoliitikassa turvallisuus on perinteisesti merkinnyt kansallisten intressien varjelu muiden intressejä vastaan ja globaalissa politiikassa se on ollut varautumista suursotaan tai suojautumista mahdollisen ydinuhan edessä. Turvallisuus on käsitetty ensisijaisesti valtioiden turvallisuutena ja vasta sitten ihmisten, kansalaisten, turvallisuutena.

Vasta kylmän sodan jälkeen on turvallisuusajattelussa siirrytty vanhasta valtiokeskeisestä ajattelusta kokonaisvaltaisempaan, yksilön turvallisuuteen perustuvaan lähestymistapaan. Laajentamalla turvallisuuden käsitettä valtiosta ihmiseen, myös tavat tarkastella väkivaltaisia konflikteja ovat muuttuneet - olipa kyseessä sitten ennalta ehkäisevät toimet ja ihmiskeskeiset rauhanturvaamiskeinot tai interventiot. Pyrimme myös varautumaan uudella tavalla turvallisuushkiin, jotka nousevat valtioiden sisältä tai milloin mistäkin. Nykyään turvallisuuteen liitetään vahvasti tietoturvaan, energian jakeluun, ilmastoon, sähköiseen infrastruktuuriin sekä talouteen liittyviä asioita²⁸.

Voidaan todeta, että aiemmin turvallisuus oli yksinkertaisempaa, suurempaa turvallisuutta. Turvallisuus koettiin konkreettisenä asiana. Turvallisuuden lisäksi uhkakin koettiin konkreettisemmin aseellisen konfliktin tai jopa selkkauksen uhkana. Valtion turvallisuudesta huolehtiminen oli viime kädessä sotilaiden vastuulla²⁹. Kehittyneissä maissa turvallisuus ei ole enää hetkeen ollut konkreettista. Tämän perinteisen realistista näkökulmaa edustavan turvallisuuden laajentamisen kyseenalaistaa esimerkiksi Mark J. Lacy. Hän toteaa teoksessaan *Security and Climate Change* ei-perinteisen uhkan, esimerkiksi ilmastomuutoksen, hyväksymisen uhkien etulinjaan haastavan perinteisen realistisen näkökulman turvallisuuteen³⁰. Globaalin yhteiskunnan muuttuessa maailma on monimutkaistunut, ihmiset ovat muuttuneet ja uutta, laajennettua turvallisuus – käsitettä tarvitaan.

²⁷ Schmidt, s 84–85

²⁸ Ks esimerkiksi Jessica Tuchman Mathews: *Redefining Security* (1989)

²⁹ German Advisory Council on Global Change: *Climate Change as a Security Risk* (2008), s 2

³⁰ Mark J. Lacy: *Security and Climate Change* 2005, s 125–126

Turvallisuuden tarve länsimaissa on siis kasvanut. Tämän osoittaa esimerkiksi lainsäädäntötyö. On syntynyt tarve säätää lailla turvallisuudesta eritavoin kuin aiemmin. Tämä johtuu osaksi kehittyneiden yhteiskuntien nopeasta muutosvauhdista. Esimerkiksi sähköiseen henkiin ja turvallisuuteen liittyy monia asioita, joihin nykyään suhtaudumme turvallisuuden suojalaisit silmillämme. Toinen esimerkki turvallisuuden tarpeestamme on ihmisen elinpaikan vaihtamiseen suhtautuminen. Historiassa vaeltaminen oli jopa ihmisen elinehto. Suhtautuminen tänään on täysin toisenlaista. Ironista on että Yhdysvallat, kansakunta joka vuosisatoja vaurastui ja laajeni maahanmuuton seurauksena suhtautuu tänään ilmiöön suoran negatiivisesti.

2.2 Sosiaalidemokraattisuus vai markkinaliberalismi?

Markkinaliberalismi voimistui globaalisti 1980-luvun lopulla. Kansainvälisen kaupan ja talouden esteitä raivattiin ja vapaakauppa levisi. Rahoitusjärjestelmät globalisoituivat ja suuryritykset kasvoivat maailmanlaajuisiksi toimijoiksi valtioiden ja muiden instituutioiden rinnalle. Tuotantoelämä keskittyi yhä suurempiin yksiköihin. Tavaratuotantoa siirtyi kehittyneistä teollisuusmaista maihin, joissa tavarantuotanto on edullisempaa. Näin hyödykkeiden hinnat laskivat ja elintaso nousi jatkuvasti läntisissä maissa. Kehittyneissä maissa keskityttiin "osaamistöihin" ja teknologisiin innovaatioihin.

Ilmaston lämpiämisen hidastaminen ja sen aiheuttamiin muutoksiin sopeutuminen tulee kalliiksi. EU:n jäsenvaltiot ovat ratifioineet Kioton pöytäkirjan. Pöytäkirjan lisäksi EU on jatkanut sisäisesti ilmaston lämpenemisen hillitsemistä omin sopimuksin ja tavoittein.

Muutamit valtiot, yhtenä Yhdysvallat, ovat puolestaan pyrkineet kehittämään vapaaehtoisuuteen perustuvaa ilmastopolitiikkaa YK-prosessin ulkopuolella. Jo 1970-luvulla USA oli tutkimuksen ja toiminnan kärjessä ilmaston lämpenemisen hillitsemisen suhteen. Taloudelliset intressit, kuten yllä mainittu markkinaliberalismin vahva kasvu, johtivat kuitenkin ilmastotutkimuksen ja hiilidioksidipäästöjen rajoittamisen alasajoon 1990 ja 2000-luvuilla. Tämän johdosta Yhdysvallat on tällä hetkellä tärkein valtio joka ei ole mukana hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen tähtäävissä kansainvälisissä sopimuksissa. Presidentti George Bush ilmoitti vuonna 2001, että USA irtisanoutuu esimerkiksi Kioton ilmastopöytäkirjasta koska sopimuksen tuomat päästörajat haittaisivat USA:n taloutta ja siten amerikkalaista elämäntapaa. Tarkasteltavana oleva yhdysvaltalainen ilmastostrategia toteaa yleisesti:

*Overall, climate change has the potential to disrupt our way of life and force changes in how we keep ourselves safe and secure by adding a new hostile and stressing factor into the national and international security environment*³¹

Tästä suhtautumisesta ilmastonmuutokseen elämäntavan uhkana kirjoittaa myös Johannes Stripple. Hän näkee yhtenä turvallistamisprosessissa olevana asiana amerikkalaisen elämäntavan (the American way of life)³².

USA:n ilmastostrategia toteaa tulevaisuuden ilmastonmuutos aiheuttaa vakavan uhan USA:n kansalliselle turvallisuudelle ja tämä uhan kohdistuvan sekä sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen. Tällöin tulee mietittäväksi ilmastonmuutoksen suorat vaikutukset USA:n kansalaisten elämään ja toisaalta ilmastonmuutoksen hillitsemisen aiheuttamat muutokset. Johtaako tämä ristiriita ilmastonmuutoksen turvallistamisesta sotilaallistamiseen? Maailman resurssit eivät jakaudu tasaisesti, USA on tottunut pitämään kiinni omaksi katsomastansa.

EU:n ilmastostrategia on huomattavasti maltillisempi. Se ei suoraan väitä ilmastonmuutoksen uhkaavan turvallisuutta EU:ssa. Unioni on toki huolissaan ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksista ja asiakirjassa edellytetään jatkotutkimusta ja laajan kansainvälisen vuoropuhelun jatkamista. Konkreettisina toimina turvallisuushaasteisiin vastatakseen EU:n strategia suosittelee valmiuksien parantamista konfliktien ja katastrofien ehkäisemiseksi ja nopean toiminnan valmiuksia. Lisäksi Euroopan turvallisuusstrategian³³ tulevissa tarkasteluissa olisi huomioitava myös ilmastonmuutoksen turvallisuusulottuvuus.³⁴

EU:n kannanmuodostusta ja toimenpiteitä ohjaa sen omien perussopimusten säätelemä poliittinen prosessi³⁵. 27 jäsenmaan yhteisössä yhteisen kannan löytäminen on haastavaa. Mutta mikä erottaa USA:ta ja EU:ta suhteessa ilmastonmuutokseen? Esimerkiksi John R. Schmidt kirjoittaa Euroopan ja USA:n erilaisesta suhtautumisesta ilmastonmuutokseen. Schmidt näkee EU:n ja USA:n suhtautumisen taustalla yleisemmän suhtautumistapaeron asioihin. Eurooppaa vaivaa sosiaalidemokraattisuuden ”tauti”. Kaksi maailmansotaa sekä lama niiden välissä jättivät eurooppalaiset turvallisuuden tunteen tarpeeseen. Tämä ei ollut vain poliittisen vasemmis-

³¹ USA ilmastostrategia s 44

³² Stripple, s 63–64

³³ EU:n turvallisuusstrategia: <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFI.pdf>, s 3: ”Luonnonvaroista ja erityisesti vedestä käytävä kilpailu, jota kiihdyttää lämpötilojen nousu tulevina vuosikymmeninä, lisää todennäköisesti rauhattomuutta ja muuttoliikkeitä useilla alueilla.”

³⁴ EU:n ilmastostrategia s 8–9

³⁵ http://europa.eu/institutions/decision-making/index_fi.htm: Tärkeimmät EU-lainsäädännön säädökset ovat direktiivejä ja asetuksia. EU:n päätöksentekoa koskevista säännöistä ja menettelyistä määrätään perussopimuksissa. Jokainen ehdotus EU:n uudeksi säädökseksi perustuu tiettyyn perussopimuksen artiklaan, jota kutsutaan sen oikeusperustaksi. Oikeusperusta määrää, mitä lainsäädäntömenettelyä noudatetaan. Keskeiset menettelyt ovat kuulemismenettely, hyväksyntämenettely ja yhteispäätösmenttely.

ton haluamaa vaan koko politiikan valtavirta halusi turvallisuutta. Tämä perustavaa laatua oleva syy olisi Schmidtin mukaan taustalla myös turvallisuuden hakemiseen kansainvälisissä suhteissa; Naton perustaminen ja turvan hakemiseen Neuvostoliittoa vastaan sekä perimmäisenä syynä myös koko EU:n perustamiselle³⁶.

Schmidt väittää artikkelissaan, että EU:ssa ilmastonmuutoksen torjumisesta on jo tullut sisäänrakennettu poliittinen asia, USA:ssa hallitukset ja valtionhallinto edelleen kilpailevat äänestäjistä esimerkiksi painottamalla ilmastoasioita kuten myös terveydenhuoltoa, huume politiikkaa, peruskoulutusta jne. Schmidt katsoo, että EU:ssa ilmastonmuutos on nostettu turvatomuuslistalle ja sitä kautta turvallisuuskategoriaan, jolloin EU:n eri järjestelmät ryhtyvät hoitamaan asiaa.³⁷ Tämä todetaan myös EU:n ilmastostrategiassa.

A first step to address the impact of climate change on international security should be to build up knowledge and assess the EU's own capacities, followed by an improvement in the prevention of, and preparedness for early responses to, disasters and conflicts. Financial implications for such responses should be identified and also be considered in the EU's budget review.

*Further build up EU and Member State planning and capabilities including civil protection and the use of crisis management and disaster response instruments (civil and military) to contribute to the response to the security risks posed by climate change.*³⁸

3 HOBBSILAINEN, LOCKELAINEN VAI KANTILAINEN ANARKIA?

Tämä luku lähestyy vertailtavia ilmastostrategioita kansainvälisen järjestelmän anarkian näkökulmasta. Kansainvälisissä suhteissa ja -politiikassa anarkialla tarkoitetaan yleisesti keskusvallan puuttumista. Tätä on pidetty kansainvälisen järjestelmän ilmenemismuotona, jonka juuret ovat eurooppalaisessa valtiojärjestelmässä. Kansainvälinen anarkia on historiallisesti ilmennyt usein nimenomaan sotien muodossa. Tuolloin monesti sota näyttäytyikin juuri valtioiden, ei yksilöiden välisenä ilmiönä. Siksi kansainvälistä järjestelmää leimaa jatkuva sotatila, joka nojaa vahvimman oikeuteen. Tätä kansainvälisen anarkian tilaa kuvataan luonnontilan käsitteellä, jossa valtioiden väliset suhteet olivat luonnontilassa sikäli, että valtiot pitivät tiukasti kiinni suvereniteetistaan eikä ole olemassa niitä ylittävää auktoriteettia valtioiden välisiä

³⁶ Schmidt, s 87–91

³⁷ Schmidt, s 90

³⁸ EU:n ilmastostrategia, s 9

kiistoja ratkaisemaan. Taustalla voidaan siis katsoa olevan käsitys, jonka mukaan valtiojärjestelmästä puuttuvat järjestäytyneiden yhteiskuntien sisällä vallitsevat sopimuksenalaiset pidäkkeet ja lait.

Konstruktivistinen näkökulma tai suuntaus erottaa Alexander Wendt:n mukaan kansainvälisen anarkian malleista ainakin vihollisuuteen perustuvan hobbesilaisen eli realistisen, kilpailuun perustuvan lockelaisen eli liberalistisen ja ystävyyteen perustuvan kantilaisen eli konstruktivistisen suhtautumistavan anarkiaan³⁹. Wendt on todennut kansainvälisen järjestelmän anarkian logiikan poikkeavan vain yhdestä, uusrealistisesta, näkökulmasta ja anarkian muotojen muokkautuvan valtioiden vuorovaikutusprosessien seurauksena.⁴⁰

3.1 Kansainvälisen anarkian luonnehdinta

Thomas Hobbes oli vuosina 1588 – 1679 elänyt englantilainen filosofi. Hänen valtio-oppinsa on teoria valistuneesta diktaattorista, jolle kansalaiset luovuttavat vapauttaan saadakseen valtion suojeluksen. Hobbesin mukaan suvereenin toimijan, joka voi olla kuningas tai demokraattinen elin, ja sen hallitseman väkivaltakoneiston tehtävänä on ehkäistä luonnontilassa vallitseva "kaikkien sota kaikkia vastaan". Hobbesille ihmisen käyttäytyminen selittyi pääsääntöisesti itsesuojelun ja oikeutetun itsekkyyden käsitteillä. Ulkopolitiikassa Hobbesin teoria johti ajatukseen valtioiden välisestä anarkistisesta tilasta.⁴¹ Turvallisuudesta puhuttaessa Hobbesin mukaan turvallisuutta ei ole ilman suvereenia auktoriteettia⁴².

Hobbesilaiseen anarkiaan kuuluvat tavoiteltavina asioina kunnia, valta ja voima, muiden toimijoiden kokeminen vihollisina sekä tärkeimpinä toimintatapoina itseapu ja voima. Hobbesilaisen anarkian ilmenemismuotoina olivat sota ja viha valtioiden välillä, heikkojen valtioiden karsiutuminen pois kansainvälisestä järjestelmästä luonnonvalinnan myötä sekä pyrkimys tehdä puolueettomuudesta mahdottomuus saamalla valtiot toimimaan toisiaan vasten.⁴³

John Locke eli vuosina 1632 – 1704 Englannissa. Locke asettui vastustamaan Hobbesin poliittisia näkemyksiä. Locken mielestä ihmisillä oli luonnostaan taipumus solmia keskinäisiä sopimuksia ja jonkinasteinen yhteiselo olisi mahdollista ilman valtiotakin. Järjestäytynyt yhteiskunta oli kuitenkin tarpeen aivan arkipäiväisten päätösten tekoon niukkuuden, esimerkiksi väestönkasvun ja rajallisten tuotantomahdollisuuksien, lisääntyessä. Yhteiskuntafilosofiassaan

³⁹ Alexander Wendt, *Social Theory of International Relations* (1999), s 246–312

⁴⁰ Kerttunen ym, s 18–19

⁴¹ Rasinkangas: Tieteen ja ajattelun historiaa 2008 (http://cc.oulu.fi/~rar/historia/E_1600-1830.html): Thomas Hobbes. Anarkia, tässä keskusvallan puuttuminen, luonnontilassa, tässä hyödykkeiden ollessa rajoitettuja ja aina alle tarpeen

⁴² Stripple, s 143

Locke kehitti vaihtoehdon Hobbesin luonnontila-ajatukselle ja esitti omana yhteiskuntasopimusteorianaan, että hallinto voi olla legitiimi vain, jos se saa hallittavien suostumuksen ja suojelee elämän, vapauden ja omaisuuden luonnollisia oikeuksia. Jos tällaista suostumusta ei ollut annettu, kansalaisilla oli oikeus kapinointiin. Locke on puolustanut valtiovallan rajoittamista yksilönvapauden ja muiden luonnollisten oikeuksien, kuten elämän, terveyden ja omaisuuden suojelemiseksi. Locke vaikutti siten merkittäväällä tavalla liberalismiin kehitykseen. Liberalismilla tarkoitetaan yksilön vapautta liiallisista yhteiskunnan pakotteista. Koska valta vaatii rajansa, liberaalit instituutiot loivat puitteet enemmistön vallan, so. demokratian, terveille kehitykselle. Locken mukaan liberalismiin hengessä valtion oli oltava teoistaan vastuussa kansalle. Uskottavuuden säilyttämiseksi lakia säätävä ja toimeenpaneva valta tuli erottaa toisistaan. Locke korosti ihmisoikeuksien merkitystä ja omaisuuden suojaamista yhtenä perusarvona.⁴⁴ Lockelaiseen anarkiaan kuuluu nähdä toiset kilpailijoina. Kuitenkin tärkeimpänä toimintatapana on yhteistyö muiden toimijoiden kanssa. Lockelainen anarkia hyväksyy rajoitetun sodankäynnin ja katsoo, että valtiot tasapainottavat toistensa valtaa.⁴⁵

Immanuel Kant, preussilainen vuosina 1724 - 1804 elänyt filosofi on kolmannen tarkasteltavan anarkian, kantilaisen anarkian, oppi-isä. Kantin mukaan ajatus yhteiskuntasopimuksesta on kategorisen imperatiivin kaltainen käytännöllisen järjen puhdas idea. Tämä tarkoittaa sitä, että ymmärrämme luonnostaan, että valtion olemassaolo on oikeutettu niin kauan kuin se kykenee ylläpitämään järjestystä. Oikeudenmukainen valtiomuoto ja lainsäädäntö voidaan tunnustaa siitä, että kaikkia kansalaisia kohdellaan tasapuolisesti. Kantin mukaan tasapuolisuuden vaatimus täyttyy, jos voidaan periaatteessa ajatella, että jokainen kansalainen antaisi valtiomuodolle ja laeille hyväksyntänsä. Valtiomuodoista Kant kannatti perustuslaillista tasavaltaisuutta. Kantin näkemyksiä pidetään varhaisena versiona myös julkiseen harkintaan perustuvasta ”deliberatiivisesta” demokratiateoriasta, joka osaltaan selittää liberalismiin ja demokratiaan luonteelta näyttävää suhdetta. Kant näki kansainvälisen kaupan luomat riippuvuussuhteet tärkeimmäksi mekanismiksi rauhaa rakennettaessa. Hänen mukaansa kansalaisilla ei ollut oikeutta vastustaa valtiovaltaa. Valtiovallan toiminta, joka takasi yhteiskuntarauhan, perustui sen oikeuteen määrätä ja rangaista. Kansalaisilla tuli kuitenkin olla täysi vapaus ilmaista mielipiteitään ja osallistua tällä tavoin yhteiskunnan kehittämiseen.⁴⁶

3.2 Ilmastostrategioiden anarkinen luonne

---

⁴³ Kerttunen ym, s 20

⁴⁴ Rasinkangas: John Locke

⁴⁵ Kerttunen ym s 20

⁴⁶ Rasinkangas: Immanuel Kant

Tässä alaluvussa pohditaan vertailtavien ilmastostrategioiden julkilausumaa suhteessa kansainvälisen anarkian muotoon. EU:n voidaankin katsoa edustavan ilmastonäkemyksessään kantilaista tai lockelaista logiikkaa ja USA:n hobbesilaista logiikkaa⁴⁷. Valtiot ja kansainvälisen järjestelmän toimijat voivat siis olla joko pakotettuja hyväksymään kansainvälisessä järjestelmässä vallitsevan anarkiamallin, tai ne voivat hyväksyä sen koska hyväksyminen on niiden etujen mukaista. Toki vallitseva anarkiamalli voi myös edustaa valtiolle hyväksyttävää tavoitetilaa maailmanpolitiikassa.⁴⁸

Kuinka edellä kuvatut kansainvälisen järjestelmän anarkian logiikat ilmenevät nyt vertailtavissa ilmastostrategioissa? Yhdysvaltalainen ilmastostrategia on kirjoitettu kaunopuheisesti lukijoitaan varten. Laatijakunnan tausta huomioiden sotilaallista keinovalikoimaa ilmaston lämpenemisen vaikutusten hillitsijänä ei korosteta niin laajasti kuin olisi voinut luulla. Muutamassa kohdin strategia tosin ottaa kantaa sotilaallisen aspektin käyttämiseen. Tässä kaksi esimerkkiä tästä:

The next Quadrennial Defense Review should examine the capabilities of the U.S. military to respond to the consequences of climate change, in particular, preparedness for natural disasters from extreme weather events, pandemic disease events, and other missions the U.S. military may be asked to support both at home and abroad. The capability of the National Guard and Reserve to support these missions in the U.S. deserve special attention, as they are already stretched by current military operations⁴⁹.

Climate forecasts indicate countries least able to adapt to the consequences of climate change are those that will be the most affected. The U.S. government should use its many instruments of national influence, including its regional commanders, to assist nations at risk build the capacity and resiliency to better cope with the effects of climate change.⁵⁰

Esimerkit viittaavat lähestymistavan kansainvälisen järjestelmän anarkiaan olevan hobbesilaisen tai ainakin lähellä sitä. Tämä saa tukea myös USA:n strategisen kiinnostuksen kohdistuessa yhä enemmän Afrikkaan tai esimerkiksi Pohjoiselle napaseudulle alueiden luonnonvarojen tärkeyden vuoksi. Lisäksi nämä kiinnostuksen alueet ovat usein ilmastonmuutoksesta eniten

---

⁴⁷ Schmidt, s 94, Kerttunen ym, s 19–20

⁴⁸ Kerttunen ym, s 20–21

⁴⁹ USA:n ilmastostrategia, s 46 ...should examine the capabilities of the U.S. military to respond to the consequences of climate change...

⁵⁰ USA:n ilmastostrategia, s 7

kärsiviä alueita. USA:n kiinnostusta näihin alueisiin lisää monen terroristiryhmän alkulähteiden sijoittuminen sekä tukeutuminen samoilta Afrikan ja Lähi-idän alueilta.⁵¹

EU:n maltillisempi lähestyminen kallistaa vaakakupin lockelaiseen tai kantilaiseen suuntaan. EU:n tavoitteena ilmastonmuutoksen ratkaisussa lienee kantilaisen näkökulman mukaisen toimintatavan saavuttaminen. Toistaiseksi, johtavasta asemastaan huolimatta, EU on haluton ottamaan jyrkkää kantaa muiden puolesta esimerkiksi päästörajoitusten suhteen. Osansa tämän jyrkän kannan puuttumisesta saa EU:n haastava päätöksentekoprosessi. EU:n ilmastostrategia toteaaakin:

The active role of the EU in the international climate change negotiations is vital and must continue.... Yet, the EU cannot act alone. In a changing international political landscape, major emitters and emerging economies will also have to be engaged and commit to an ambitious global climate agreement under the UN framework.

*...followed up by coherent EU action plans, aiming at addressing the different dimensions of the responses required to address the impact of climate change on international security in a comprehensive and effective manner.*⁵²

Nämä esimerkit kuvastavat paitsi EU:n suhtautumista ilmastonmuutokseen myös suhdetta kansainvälisen anarkian logiikkaan. EU ei pääse puhtaaseen kantilaiseen kategoriaan. Tämän seurauksena lockelainen, kilpailuun perustuva, anarkian logiikka edustaa EU:ta lähinnä olevaa linjaa.

4 ILMASTONMUUTOS JA MAAILMANJOHTAJUUS

Ongelmat, joita hallitsee globaali näkökulma, ovat globaaleja ongelmia. Tällöin ongelmien globaalistuminen tapahtuu joko leviämällä maista ja alueilta toisiin tai maihin ja maanosiin ilmaantuvien jaettujen ongelmien kautta. Globaalit ongelmat voivat aiheuttaa välittömiä ja tsaaisesti jakautuvia uhkia tai vähemmän välittömiä, hyvinkin epätasaaisesti jakautuvia uhkia. Kaikissa tilanteissa ongelmien tehokas käsittely vaatii laajapohjaista tai kattavaa kansainvälistä vastuuntuntoa, osallistumista ja sitoutumista.⁵³

Kansainvälisen ilmastopolitiikan tärkeys korostuu, koska ilmaston lämpiäminen on globaali ongelma. Yksittäiset valtiot eivät voi vähentää päästöjään riittävästi ilmastonmuutoksen tor-

⁵¹ Mayer, s 8–9

⁵² EU:n ilmastostrategia, s 9

⁵³ http://www.tkk.utu.fi/avoin/opetustarjonta/oppiaineet_ja_opetusohjelmat/valtio-oppi/ohjeet/PER2_2008_luento3.pdf

jumiseksi. Lisäksi valtioille voi olla kannattavaa antaa päästöjänsä kasvaa kustannusten välttämiseksi, mikäli muut valtiot eivät ole sitoutuneet päästövähennyksiin. Ilman politiikkaa, neuvotteluja ja niitä ohjaavia suosituksia tai strategioita oltaisiin tilanteessa, jossa jokaisen valtion kannattaa jättää päästövähennykset muiden harteille, jolloin kukaan ei vähentäisi päästöjä ja ilmastonmuutos aiheuttaisi kaikille suurta vahinkoa. Ilmastostrategioiden tarkoituksena on muuttaa valtioiden toimintaympäristöä niin, että kaikkien kannattaa vähentää päästöjä, jolloin päästään kaikkia hyödyttävään lopputulokseen. Tutkimuksen kohteena olevat ilmastostrategiat antavat siis konkreettisia suosituksia, ohjeita ja neuvoja EU:n ja USA:n hallinnon eri aloille komiteoiden antamien suositusten kautta.

4.1 Kumpi johtaa, EU vai USA?

Ilmaston muutoksesta ja ilmastonmuutospolitiikasta puhuttaessa Euroopan ja EU:n voidaan oikeutetusti katsoa olevan johtoasemassa maailmassa. EU oli johtavassa roolissa Kioton ilmastopimuksen neuvotteluissa. EU on lisäksi sitoutunut yksipuolisiin päästoleikkauksiin, uusiutuvan energian tuotantoon sekä kehittää voimakkaasti omaa tutkimus- ja kehitystyötään ilmastonmuutoksen vaikutusten hillitsemiseksi.⁵⁴ Seuraava lainaus EU:n ilmastostrategiasta korostaa EU:n johtajuutta ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi. Lainaus korostaa myös EU:n ulkopuolisten valtioiden roolia ja osallistumista.

Climate change is a key element of international relations and will be increasingly so in the coming years, including its security dimension. If recognised, it can even become a positive driver for improving and reforming global governance. As it is a global problem, the EU is advocating a multilateral response. Building on the successful Bali conference in Dec 2007 the EU needs to continue and strengthen its leadership towards an ambitious post-2012 agreement in 2009, including both mitigation and adaptation action by all countries as a key contribution to addressing climate security.⁵⁵

EU haluaa tulevaisuudessa näkyvämmän roolin kansainvälisessä yhteisössä⁵⁶. 27 valtion muodostama Euroopan unioni, jossa on yli 450 miljoonaa asukasta ja joka tuottaa neljäsosan maailman bruttokansantulosta on väistämättä maailmanlaajuinen toimija. Sen on oltava valmis ottamaan osavastuu maailmanlaajuisesta turvallisuudesta ja osallistumaan oikeudenmukaisemman maailman rakentamiseen.⁵⁷ Seuraava lainaus osoittaa, että EU:n vastuunkanto ei

⁵⁴ useita eri lähteitä: esimerkiksi Campbell ym, s 192–193

⁵⁵ EU:n ilmastostrategia s 10

⁵⁶ Schmidt, s 91

⁵⁷ EU:n turvallisuusstrategia, s 1

ole täysin pyyteetöntä. EU:n tapaisesti, yhdysvaltalaisesta suuremman toiminnan linjasta poiketen, seuraavassakin kohden asiakirjaa vain vihjataan EU:n kannalta tärkeiden tavoitteiden saavuttamisesta.

Focus attention on the security risks related to climate change in the multilateral arena; in particular within the UN Security Council, the G8 as well as the UN specialised bodies (among others by addressing a possible need to strengthen certain rules of international law, including the Law of the Sea)...

Enhance international cooperation on the detection and monitoring of the security threats related to climate change, and on prevention, preparedness, mitigation and response capacities.⁵⁸

Edellä oleva lainaus viittaa Kansainvälisen merioikeuden osalta Pohjoisen Jäämeren luonnonrikkauksiin, joiden hyödyntämisestä EU ei halua jäädä osattomaksi. Samoin lainaus korostaa kansainvälisten toimijoiden, kuten G8 maiden ja YK:n, roolia ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutusten ratkaisussa. Tässäkin päästään EU:n halukkuuteen jakaa kustannusvastuuta, vaikka johtovastuu säilyisi EU:lla. Näkökulma on edelleen kilpailuun perustuva.

EU:lla olisi globaalina kaupan jättiläisenä ja suurimpana kehitysavun antajana todelliset vaikuttamismahdollisuudet myös ilmastonmuutoksen aiheuttamien turvallisuusvaikutusten ratkaisussa. Maailmanjohtajan osana on puheiden ja sopimusten solmimisen lisäksi myös toimiminen johtajan tavoin. Tällöin vaaditaan myös tekoja ja sitoutumista.

Gloaalista näkökulmasta tarkasteltuna USA on vitkastelija ilmastonmuutosta koskevien asioiden suhteen. Laajasti tarkastellen taloudelliset intressit ja talouselämän vahvat toimijat kotimaisen kysynnän ja tuotannon tukemiseksi ovat osoittautuneet ilmastonmuutoksen hillitsemistä vahvemmiksi voimiksi. Edeltäneiden vuosikymmenten työ ilmaston lämpiämisen tutkimuksessa ja fossiilisten polttoaineiden korvaajan etsimisessä on viimeisen viidentoista vuoden aikana jäänyt taka-alalle. USA on toistaiseksi osoittanut ilmastonmuutoksen suhteen veraten vähän johtajuutta.⁵⁹ Huolimatta yhdysvaltalaisen tutkielmassa vertailtavan ilmastostrategian suosituksesta, USA ei ole suositusta toistaiseksi toteuttanut eikä lähitulevaisuudessa toteuttane.

---

⁵⁸ EU:n ilmastostrategia s 10

⁵⁹ Campbell ym, s 198

*U.S. should commit to stronger national and international role to help stabilize climate change at levels that will avoid significant disruption to global security and stability.*⁶⁰

Yksi USA:n lähestymistapa ilmastonmuutoksen hallitsemiseksi liittyy yhteen ilmastonmuutoksen ennaltaehkäisyyn ja demokratian edistämisen. Demokratian edistämällä voitaisiin myös parantaa rauhanomaisen maailman toteutumisen edellytyksiä. Ongelmaksi jää, kenen ehdoilla demokratisoituminen voisi tapahtua. Yritykset levittää pakolla Yhdysvaltojen ja yleensäkin lännen sanelemia arvoja ja demokraattisia toimintamalleja maailmanlaajuisesti johtanevat uusiin konflikteihin ja sotiin. Myös demokratian määrittäminen on osoittautunut vaikeaksi tehtäväksi.⁶¹ Seuraavat lainaukset ovat USA:n kansallisesta turvallisuusstrategiasta. Lainaukset antavat kuvan USA:n toiminnasta kansainvälisessä pelikentässä.

*It is the policy of the United States to seek and support democratic movements and institutions in every nation and culture, with the ultimate goal of ending tyranny in our world.*⁶²

*The most effective long-term measure for conflict prevention and resolution is the promotion of democracy. Effective democracies may still have disputes, but they are equipped to resolve their differences peacefully, either bilaterally or by working with other regional states or international institutions.*⁶³

Yhdysvaltalainen ilmastostrategia yhdistää mielenkiintoisella tavalla kansallisen turvallisuuden ja ilmastonmuutoksen mainitsemalla ilmastostrategiassaan, että valtiollisen tasapainon säilyttäminen valtioiden sisällä ja niiden välillä on usein keino täysimittaisten aseellisten konfliktien välttämiseksi. Näin USA:lle on toisesta maailmansodasta lähtien ollut tärkeää toimia alueellisena valtiollisen tasapainon säilyttäjänä olemassa olevien valtioiden kesken sekä viedä sitä sellaisille alueille, joista tasapaino vielä puuttuu.⁶⁴ USA:n ilmastostrategiastrategia tarjoaa myös yhden suosituksen tämän toimintamallin säilyttämiseksi. Tällainen keino olisi kansainvälinen yhteistyö kehittyvien maiden kanssa.

*The U.S. should commit to global partnerships that help less developed nations build the capacity and resiliency to better manage climate impacts.*⁶⁵

---

⁶⁰ USA:n ilmastostrategia s 46

⁶¹ Visuri, s 13

⁶² US NSS, s 1

⁶³ US NSS, s 15

⁶⁴ USA:n ilmastostrategia, s 13

⁶⁵ USA:n ilmastostrategia, s 47

Tasapainon oikea luonnehdinta on tässäkin yhteydessä ongelmallista. Mainitsemalla ilmastostrategiansa samassa kappaleessa esimerkkinä Afrikan valtiot, joista on tulossa yhä tärkeämpi USA:n öljyn ja kaasun lähde, saa tämän valtiollisen tasapainon tuominen jollekin alueella uuden vivahteen. Samaan viittaa Michael Mayer, joka toteaa toisen maailmansodan jälkeen USA:n turvallisuustoiminnan perusajatuksena olevan ensisijaisesti USA:n ja sen kansalaisten turvaamisen ulkoisilta uhilta ja toiseksi taloudellisen kasvun sekä USA:n pääsyn turvaamisen strategisesti tärkeiden luonnonvarojen kimppuun.⁶⁶

*The proposal by DoD to establish a new Africa Command reflects Africa's emerging strategic importance to the U.S., and with humanitarian catastrophes already occurring, a worsening of conditions could prompt further U.S. military engagement.*⁶⁷

Kahden tärkeän toimijan, USA:n ja EU:n erilainen suhtautuminen ilmastonmuutoksen kiihtymisen ja sen jo aiheuttamien haittojen torjumiseen johtanee jonkinasteiseen konfliktiin EU:n ja USA:n välillä. Konfliktin muotoa ei vielä tiedetä, mutta mitä ilmeisimmin maailman luomu- ja fare trade-kaupan rinnalle kasvaa nopeasti hiilidioksidittomasti tuotetun tavaran markkinat.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET SEKÄ ESITYKSIÄ JATKOTUTKIMUKSESTA

Tämän tutkielman tavoitteena on ollut kertoa suhtautumisesta ilmastonmuutokseen EU:n ja USA:n näkökulmista. Tutkielmassa verratut ilmastostrategiat suhtautuvat moniin ilmastonmuutoksen aiheuttamiin konkreettisiin uhkiin samankaltaisesti ja uhkakuvat ovat usein yhtenevät. Kumpikaan strategia ei kiistä tutkijoiden näkemystä tärkeimmistä ilmaston lämpiämisen aiheuttamista uhkakuvista tulevaisuudessa.

Tutkielman alkuvaiheessa tutustuin useisiin erilaisista lähtökohdista laadittuihin ilmastostrategioihin. Tutkielmaan valitut ilmastostrategiat vaikuttavat noudattavan yleisessä kansainvälisessä keskustelussa ylösnousevaa linjaa, joten vertailtavat strategiat voidaan arvioida luotettavaksi. Huolimatta haasteista, joihin tutkielman edetessä törmäsin, pidän johtopäätöksinä löytämiäni seikkoja merkittävinä. Tutkielmassa vertailtujen strategioiden yhteneväisyyksistä huolimatta löysin mielestäni muutamia, merkittävinäkin pidettäviä eroja.

---

⁶⁶ Mayer, s 39

⁶⁷ USA:n ilmastostrategia, s 47

Tutkielmassa vertailtavat ilmastostrategiat erosivat suhtautumisessaan ilmastonmuutokseen. Ensiksikin strategioiden lähtökohdat ovat erilaiset. CNA:n toimittama yhdysvaltalainen ilmastostrategia on osaltaan tehty maailman johtajavaltion päättäjien ja turvallisuusvaikuttajien käyttöön ja luettavaksi. Tämän strategian valmistelussa keskeisinä asiantuntijoina toimivat entiset armeijan kenraalit ja amiraalit. Toisen, EU-komission Eurooppa-neuvostolle, laatiman ilmastostrategian voidaan pelkistetysti sanoen tehdyn tuomaan kollektiivista tahtoa EU:n jäsenmaille ryhtyä ilmastonmuutostalkoisiin. Tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa, mutta jo tehtyjen päätösten valossa näyttäisi siltä, että EU voisi olla halukas kantamaan suuremman vastuun ilmastonmuutoksen aiheuttamista kustannuksista kuin USA. Tämä on vallitsevien taloudellisten valtiojärjestelmien valossa osin ymmärrettävääkin. USA suojelee jatkossakin amerikkalaista elämäntapaa – the American way of life.⁶⁸

Palaan johtopäätöksissä vielä tutkimuskysymyksiin. Pääkysymyksenä oli

Millä tavoin EU:n ja USA:n suhtautuminen ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksiin poikkeaa vertailtavien ilmastostrategioiden perusteella?

Vastauksen voi lyhyesti todeta olevan, että EU:lla lienee halu hillitä ilmaston lämpiämistä huolimatta taloudellisista intresseistä ja roolistaan maailmalla. EU:n näkökulma ilmastonmuutokseen on ”lockelainen” ja se halunnee epätavallistaakin kantaa osavastuunsa tämän globaalin ongelman ratkaisussa. EU:n näkökulmaan kuuluu toki, että jossakin tulee kohtuullisuuden raja vastaan, jolloin muiden osallistumisen kustannuksiin katsotaan olevan kohtuullista ja toivottua.

USA taas haluaa nostaa taloudelliset ja voimapolitiittiset asiat esille myös ilmastonmuutoksen suhteen. USA katselee ilmastonmuutosta hobbesilaisen tulkinnan kautta eikä halua kuljettaa vapaamatkustajia tässäkin junassa. USA:n tavoitteena voi olla jopa käyttää ilmastonmuutosta tulevaisuudessa terrorismi-termin kaltaisena ratsuna, erityisesti mikäli käy ilmeiseksi, että ilmiö häiritsee kansallisen turvallisuuden lähtökohtaa, amerikkalaista elämäntapaa.

Tutkielman alaongelmana esitettiin kysymys:

Mitkä ovat mahdolliset syyt suhtautumiseroissa ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksiin?

Aivan ensimmäiseksi tähän alakysymykseen palattaessa on todettava, että ylipäätään suhtautuminen turvallisuuskysymyksiin USA:n ja EU:n näkökulmasta on erilainen. USA on Euroo-

---

⁶⁸ Mayer, s 42: US has a special role to play in the world.

pasta katsoen ollut villi länsi, vastuun yksilön turvallisuudesta on kantanut yksilö itse. Yksilöä kannustetaan liberalismiin. Yhteiskunta on kuitenkin tarjonnut uskaliaalle monia mahdollisuuksia menestyä. Taloudellinen kasvu ja amerikkalainen elämäntapa edellyttävät yhteiskunnan pyörien pyörivän kohtuullisen kovaa kaiken aikaa. EU:ssa ilmeisesti kahden maailmansodan jättämien turvallisuusvajeiden myötä vaaditaan yhteisöllistä turvallisuutta huomattavasti enemmän.

Mitä kertovat vertailtavana olevien asiakirjojen otsikot? Yhdysvaltalaisen asiakirjan otsikko oli siis ”*National security and the threat of climate change*” ja eurooppalaisen ”*Climate change and international security*”.⁶⁹ Laatijakunnat eroavat toisistaan, mutta jotain on silti nähtävissä jo asiakirjojen otsikoistakin. Molemmat asiakirjat tunnustavat samat periaatteelliset, fyysiset uhat jotka ilmastonmuutos aiheuttaa. Huolimatta yksimielisyydestä, toinen asiakirjoista ilmoittaa otsikossaan, että ilmastonmuutos on kansallinen uhka ja toinen on sitä mieltä, että se on kansainvälinen uhka. Tämä voidaan tietysti tulkita vain pieneksi vivahde-eroksi vertailtujen asiakirjojen laatijakuntien kokoonpanossa, mutta toki asialla voidaan nähdä myös muita ulottuvuuksia. EU näyttäisi olevan kansainvälinen toimija ilmastonmuutosasiassa, joka pyrkii ystävyteen perustuvien neuvotteluin ja sopimuksin hillitsemään ilmastonmuutosta.

USA toisaalta vaikuttaa toimijalta, joka hillitsemisen sijaan pyrkii tapahtuman hallitsemiseen välittämättä niinkään taustalla olevasta aiheuttajasta. USA pyrkii hoitamaan oiretta, ei itse sairautta. Kuitenkin USA:n hyväksi on luettava, että kuten maailman johtavan toimijan odotetaan, USA:n lähestymistapa ilmastonmuutokseen on keinovalikoimaltaan leveämpi ja kenties paremmin integroitu omiin toimintamahdollisuuksiin kuin EU:n tai joidenkin Euroopan valtioiden. USA ei ole hylännyt keinovalikoimastaan suoran sotilaallisen vaikuttamisen keinoja.⁷⁰ Pitääkö tätä sitten hyvänä vai huonona asiana on lukijan omassa harkinnassa, mutta USA:n keinovalikoimaa nähtäneen jatkossa käytettävän myös ilmastonmuutoksen turvallisuusasioissa.

Tutkielman toisena alakysymyksenä oli:

Miten ilmastonmuutoksen turvallistaminen näkyy ilmastostrategioissa?

Turvallistamisen prosessiin liittyy yksilön ja yhteisön välisen identiteetin ja sitä kautta turvallisuuden yhdistäminen. Yksilön ydinidentiteetti kietoutuu tiukasti yhteen ihmisen kollektiivisen identiteetin kanssa. Tämä suuryhmäidentiteetti muodostuu meille kaikille murrosikään ehdittäessä. Tuolloin tiedostetaan olevamme suomalaisia, eurooppalaisia, amerikkalaisia, juu-

---

⁶⁹ ks nimet aiemmin

talaisia jne. Suuryhmäidentiteetin käsitteeseen liittyy ominaisuus, jolloin identiteettiä ei niinkään tarvita tai kaivata kaiken ollessa hyvin. Ryhmäidentiteetin merkitys korostuu, mikäli jokin horjuttaa sitä. Tällöin se nousee yhä tärkeämmäksi ihmisen oman identiteetin kustannuksella.⁷¹ Miten tämä sitten liittyy ilmastonmuutokseen? Atlantin molemmin puolin on ryhdytty ilmastonmuutoksen turvallistamiseen. Tuntuukin siltä, että tiedostaen tai tiedostamatta etsitään keinoa suuryhmäidentiteetin herättämiseksi.

En toivoisi ilmastonmuutoksen politisoitumis – turvallistamis – sotilaallistamisprosessin etenevän enää nykyistä pidemmälle. Ilmastonmuutoksen väitetään politisoituneen 1980 luvun lopussa⁷². Tuolloin ilmastonmuutos löydettiin julkiseen keskusteluun ja sitä ryhdyttiin käyttämään politiikan teon välineenä. Jos tällä hetkellä elämme aikaa, jolloin ilmastonmuutosta ollaan turvallistamassa tai se on jo turvallistettu, luonnollinen jatkotutkimuksen aihe olisi ilmastonmuutoksen sotilaallistumiseen liittyvien viitteiden tutkiminen.

Edelleen tuntuu olevan rakentumaton silta ilmastonmuutostutkimuksen ja sen aiheuttamien turvallisuusvaikutustutkimuksen kesken. On olemassa tutkimuksia suorista ilmastonmuutoksen aiheuttamista muutoksista elinympäristössämme sekä näiden muutosten turvallisuusvaikutuksista. Perusteelliset selvitykset näiden turvallisuusvaikutusten todellisesta esiintymisestä, kustannuksista ja vaikutuksista puuttuvat. Tämän voidaan katsoa johtuvan myös ilmastonmuutoksen tieteettömydestä. Ilmiö on sangen nuori ja nopeasti kehittynyt. Sitä eivät kahlitse fysiikan lait eikä sen aiheuttamia ilmiöitä pystytä toistamaan tieteen teon nimissä.

---

⁷⁰ ks esim Mayer, s 64

⁷¹ <http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/html/x663.html>

⁷² Stripple, s 6

LÄHTEET

Julkaistut lähteet:

Buzan, Barry & Waever, Ole & de Wilde Jaap (1998): *Security, a New Framework for Analysis*, Boulder: Lynne Rienner publishers.

Campbell, Kurt M.(editor) (2008): *Climatic Cataclysm: the Foreign policy and National Security Implications of Climate Change*, Brookings Institution Press.

German Advisory Council on Global Change: *Climate Change as a Security Risk*, Gutenberg Press 2008

Lacy, Mark J. (2005): *Security and Climate Change, International relations and the limits of Realism*, Routledge.

Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitoksen julkaisusarja 2 No 37 (toim Mika Kerttunen): *Uudet uhkat*, Edita Prima Oy 2007

Mayer, Michael (2007): *Forecasting Crisis, Climate Change and US Security*, Oslo Files; On Defence and Security – 06/2007.

Stripple, Johannes (2005): *Climate Change after the International*, Lund University, Intellecta Docusys.

Visuri Pekka: *Maailmanpolitiikan muutos ja Suomi*, Yliopistopaino 2002

Wendt Alexander: *Social theory of international politics*, Cambridge University Press 1999

Julkaisemattomat lähteet:

Raitasalo Jyri (2008): *From Military Invasion to Climate Change – Redefining security threats and providing new possibilities for the use of armed force on the globalising world.*

Paper to be presented at the 2nd Global International Studies Conference, Ljubljana 23-26 July 2008.

Rasinkangas Reijo: *Tieteen ja ajattelun historiaa 18.12.2008*

http://cc.oulu.fi/~rar/historia/E_1600-1830.html (10.4.2009)

Vuori Juha: *Johdatus kansainvälisiin suhteisiin 5.2.2008*

http://www.tkk.utu.fi/avoin/opetustarjonta/oppiaineet_ja_opetusohjelmat/valtio-oppi/ohjeet/PER2_2008_luento3.pdf, (30.12.2008)

Artikkelit:

Schmidt John R.: *Why Europe Leads on Climate Change*. Survival, August – September 2008

Tuchman Mathews, Jessica: *Redefining Security*. Foreign Affairs, Volume 68, no 2 (1989)

Wendt, Alexander: *Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics*. International Organisation 46, 2, Spring 1992.

Internet:

EU:n päätöksenteko: http://europa.eu/institutions/decision-making/index_fi.htm (20.2.2009)

Ilmastonlämpiäminen ja ilmastonmuutos: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Ilmastonmuutos> (19.2.2009 ja 11.4.2009)

Kioton pöytäkirja: http://fi.wikipedia.org/wiki/Kioton_p%C3%B6yt%C3%A4kirja (11.4.2009)

Kollektiivinen identiteetti: <http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/html/x663.html> (10.4.2009)

Lintuinfluenssa:

http://www.ktl.fi/portal/suomi/tietoa_terveydesta/terveys_ja_sairaudet/infektiotaudit/lintuinfluenssa/ (11.4.2009)

Totuusrelativismi: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Totuus> (11.3.2009)

Muut lähteet:

Council of the European Union: *Climate Change and International Security, Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council (14. March 2008 S113/08)*

Center for Naval Analysis Corporation: *National Security and the Threat of Climate Change, a Report from Military Advisory Board, 2007.*

EU:n turvallisuusstrategia, <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFI.pdf> (5.1.2008)

The National Security Strategy of the United States of America,
<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/nss2006.pdf> (5.1.2008)